

Чернишова О. В. ознайомила присутніх з історією виникнення писанкарства та розповіла про Великодне дерево. Майстер-клас з виготовлення та розпису писанок провела Філоненко І. Л., керівник гуртка «Писанка» Єланецького районного Будинку творчості школярів. На завершення заходу учасники фестивалю прикрасили Великодне дерево у районному парку «Слави».

Список використаних джерел:

1. Манько В. Українська народна писанка / Віра Манько. – Тернопіль: Свічадо, 2006. – С. 16–18.
2. Шевчук О. Пасхальна радуга / Оксана Шевчук. – Київ: Дніпро, 2004. – С. 72-73.
3. На Миколаївщині пройшов районний фестиваль «Воскресни, писанко!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.oblosvita.mk.ua/index.php/novyny/na-mikolajivshchini-projshov-rajonnij-festival-voskresni-pisanko>

Кропивко О.М.

кандидат історичних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В СИСТЕМІ ГРОМАДСЬКО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В 60-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У національно-патріотичному вихованні української молоді постать Т. Шевченка, його життєвий і творчий шлях, літературна і художня спадщина стали одним із ключових елементів, закладаючи основи національної самоідентичності. До 200-річчя святкування народження Великого Кобзаря було опубліковано декілька нових розвідок з шевченкознавства [1], в яких відображено процес наукових досліджень в ХІХ-ХХ ст.

Життя і творчість Т.Шевченка вже з другої половини ХІХ ст. стали предметом досліджень науковців, мистецтвознавців, істориків, літературознавців. Вивчення окремих аспектів його спадщини, спочатку фольклорних, етнографічних, а згодом і його політичних поглядів знайшли своє відображення у працях істориків М. Костомарова, Д. Яворницького, Д. Багалія, заклавши основи сучасного шевченкознавства [2].

Слід зазначити, що офіційна позиція радянської влади щодо Т.Шевченка, як і інших українських громадсько-політичних діячів, які працювали на літературній і науковій ниві в ХІХ – на поч. ХХ ст., зазнавала трансформацій. Уже на поч. 1920-х рр. у газетних публікаціях простежується спроби ідеологізації, намагання «підігнати» його творчість і погляди під нову політичну модель. Замовчування, а подекуди й критика так званого «культу» Шевченка стали складовою боротьби з «українським буржуазним націоналізмом» та знищенням української національно орієнтованої інтелігенції. Значно вплинуло на процес закріплення за Т.Шевченком статусу

«ідола» в системі громадсько-патріотичного виховання української молоді святкування у 1954 р. 300-річчя Переяславської Ради. Активізація наукових пошуків, в т.ч. студентів, які на початку 50-х рр. отримали можливість надрукувати свої роботи у збірниках студентських наукових конференцій, загалом позитивно вплинуло на розвиток шевченкознавства, водночас у деяких роботах молодих науковців істотно проявився вплив радянської ідеологічної машини, коли творчість Кобзаря намагалися подавати з позицій атеїзму або тісного взаємозв'язку з російським революційним рухом [3, с. 97, 98, 110].

Новий етап у становленні Т.Шевченка в системі громадсько-патріотичного виховання української молоді пов'язується із початком 60-х рр. ХХ ст. У 1961 р. в УРСР на державному рівні відзначали 100-річчя з дня смерті Шевченка, а через три роки – у 1964 – 150-річчя народження Великого Кобзаря. В рамках заходів відбулися декілька студентських конференцій, які проходили у вузах. Так, в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка 4-10 березня 1961 р. проходила міжвузівська студентська конференція «Кобзар» мовами народів СРСР та мовами народів соціалістичних країн», 15-18 квітня 1961 р. – ювілейна студентська конференція, матеріали яких були опубліковані у двох Збірниках; до 150-річчя ювілею було видано Збірник статей та аспірантів філологічного факультету «Дослідження творчості Т.Шевченка», де, попри ідеологічні обмеження й загальну філологічну направленість, досліджується серед інших тема селянства, а також місце творчості Шевченка в західноукраїнській революційній поезії 20-30-х рр. ХХ ст. [4].

Ілюстрацією становлення Т.Шевченка як складової громадсько-патріотичного виховання української молоді в радянській ідеологічній системі стали заходи, розроблені Міністерством культури УРСР в 1960-1961 рр., приурочені до відзначення 100-річчя смерті поета, та 1963-64 рр. – до 150-річчя з Дня народження.

У фондах Центрального державного архіву вищих органів влади (Ф-5116, оп. 10, 12, 13) зберігається листування управління музеїв і охорони пам'яток Міністерства культури УСР з обласними управліннями культури виконкомів рад трудящих, в яких наведено інформативні дані щодо проведення конкретних заходів, на відзначення 100- і 150-річчя. Так, у відповідь на лист № 8-2200 від 29 грудня 1960 р. Управління до всіх музеїв, обласні управління культури визначили місця, пов'язані із перебуванням та творчою діяльністю Т.Г. Шевченка. У звіті Обласного управління культури Виконкому Київської облради трудящих від 18 січня 1961 р. зазначено, що із 30 місць в Київській області, пов'язаних із Т.Шевченком, зберігся тільки будинок у м.Переяслав-Хмельницькому, на якому у 1951 р. встановлено меморіальну дошку [5, арк. 2, 11], а в листі Управління культури виконконму Полтавської облради трудящих від 27.01.1961 р. № 94 визначено, що всього в області нараховується 111 Шевченківських місць. Зазначено, що в Полтавській області споруджено два пам'ятники Т.Шевченку (в м.Полтава і райцентрі Диканька), його ім'ям названо 12 сіл, 23 колгоспи, один радгосп, 27 вулиць в містах і райцентрах, 41 вулиця в селах, одна школа.

Окрім того, всі краєзнавчі, історичні і літературно-меморіальні музеї розробили плани заходів, до яких входили як оновлення експозицій, так і залучення до участі в заходах молоді (починаючи із молодшої школи). У Плані заходів до відзначення 100-річчя з дня смерті поета-демократа Т.Г. Шевченка в Мануйлівському літературно-меморіальному музею О.М. Горького (Полтавська обл.), які проводилися силами і при участі його працівників в березні 1961 р. виділено: 1) 9.03.1961 р. вечір в сільському клубі з лекцією директора музею Ланни В.К. «Т.Г. Шевченко і російські революційні демократи; О.М.Горький про Т.Г. Шевченка»; 11.03.1961 р. – Вечір в сільському клубі з лекцією співробітника Корецапи В.Д. «Життя і творчість Т.Г.Шевченка»; 3) 12.03.1961 р. Шкільний літературний ранок, присвячений пам'яті Т.Г.Шевченка. Також було передбачено провести експозиційну роботу в самому музеї О.М.Горького. 12.03.1961 р. заплановано перегляд в сільському клубі кінофільму «Тарас Шевченко».

Ця розгорнута програма наочно ілюструє направленість офіційної ідеологічної машини на ототожнення образу Шевченка з радянськими стандартами, виховання молодого покоління за принципами інтернаціоналізму.

Серед інших заходів, запланованих і проведених Управліннями культури облвиконкомів: пересувні виставки «Шевченко-художник» і «Життя і творчість Т. Шевченка», а також створення у селах та колгоспах, що носять ім'я поета, кімнат-музеїв Т.Шевченка (Херсонський історичний музей) [6, арк. 2,3]; написання статей до «Блокнота агітатора» про перебування Шевченка на Ровенщині (Ровенський краєзнавчий музей).

У звіті Львівського державного історичного музею [6, арк. 14] зазначено, що серед заходів, які заплановано провести у березні 1961 р.: підготовлені і читаються лекції на тему «Т.Г. Шевченко – великий український поет-революціонер-демократ», «Т.Г. Шевченко- основоположник революційно-демократичного напрямку в українській літературі» (таких лекцій прочитано 5); готується велика виставка «Т.Г. Шевченко – великий український поет і революціонер», яка буде відкрита 20 лютого; закінчується підготовка усного ілюстрованого журналу серед сторінок якого – біографія, літературна і художня творчість, «Т.Г. Шевченко – атеїст», «Т.Г. Шевченко і російські революційні демократи».

Цікавим видається те, що лекції на тему «Шевченко-атеїст», в основному були прочитані в західних областях і районах УРСР [6, арк. 23]. Така широка програма відображає направленість офіційної ідеологічної машини на ототожнення образу Шевченка з радянськими стандартами, виховання молодого покоління за принципами інтернаціоналізму.

Ще одним елементом закріплення Т. Шевченка в системі громадсько-патріотичного виховання стало встановлення меморіальних дощок, обелісків, пам'ятників, які б наочно демонстрували закріплення «культу» Шевченка як складової радянської ідеологічної машини. Всі тексти на дошках, обелісках, пам'ятниках попередньо були узгоджені. Так, у листі управління культури Виконкому Черкаської облради трудящих начальнику управління музеїв і охорони пам'ятників культури Міністерства культури від 18.05.1961 р. № 506

вказується текст на існуючому в с. Моринцях обеліску «Тут стояла хата, в якій 9 березня 1814 р. народився великий народний поет, художник, революціонер-демократ Т.Г.Шевченко» [6, арк. 54]. Також були визначені історичні місця, пов'язані із перебуванням Шевченка на Черкащині – у с. Мошни Черкаського району було визнано необхідним встановити меморіальну дошку, в селах Межиріч та Пекарі Канівського району – гранітні обеліски, м. Корсунь-Шевченківському – меморіальну дошку, с. Моринці Звенигородського району – замінити тимчасовий обеліск на гранітний, м. Шпола – замінити пам'ятник Т.Г. Шевченка, який не відповідав образній характеристиці Т.Шевченка.

Таким чином, становлення Т.Шевченка в системі громадсько-патріотичного виховання української молоді мало подвійний ефект: з одного боку – образ Шевченка, його життя і творчість було приведено у відповідність до стандартів радянської ідеології, з іншого – це стимулювало процеси відродження української національної свідомості, що знайшло відображення в українському дисидентському русі 60-70-х рр. ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Задорожна Л. М., Семенюк Г. Ф., Росовецький С. К. та ін. Шевченкознавство у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (1860-2003 рр.). – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004 – 322 с.
2. Костомаров Н. И. Обзорение сочинений, писанных на малороссийском языке. – Х, 1843, с. 177-179; Яворницький Д. І. Запорожцы в поэзии Шевченко// Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – 1912. – Вып. 8 – С. 102-159; Багалій Д. І. Шевченко і кириломефодіївці: історико-літературна розвідка. – Х.: Держвидав України, 1925. – 94 с.
3. Пятая студенческая научная конференция Харьковского университета, посвященная XI съезду ВЛКСМ: тез. докладов. – Х.: Изд-во ХГУ, 1949 – 144 с.
4. Дубина М. Боротьба за спадщину Т.Шевченка на західноукраїнських землях у 20-30-х рр. ХХ ст. // Вісник КДУ. Серія філології та журналістики. – 1961. – № 4 – Вип. 1. – С. 3-14.
5. ЦДАВО України, Ф. 5116, Оп. 13, Спр. 232.
6. ЦДАВО України, Ф. 5116, Оп. № 10, Спр. 176.